

БЕЛАРУСКАЯ МОЛАДЬ

Выдае: Згуртаваньне Беларускае Моладзі ў Амэрыцы

14

BYELORUSSIAN YOUTH

Published by Byelorussian Youth Association of America

1962

З ІМЕСТ

	бал.
Three cheers for jazz fans in Tbilisi	1
Cleveland as described by Soviet press	2
<i>С. Жэнэцькыў: Хвядзькаў дудка</i>	3
Горад мінулае славы	6
<i>Ličvin: Byelorussia during World War II</i>	8
Хроніка	14
Сто гадоў „Мужыцкай Праўды”	16
Расстрэлы Беларусаў	16
Бразылія — чэмпіён сьвету ў футболе	17
Загадкі	17

НАШЫЯ ПРАДСТАУНЦТВЫ**ЗША**

Miss Helen Lukjanczuk, 2460 W. 10th St., Cleveland 13, Ohio.
Mr. M. Kuczura, 1217 N. Wolcott Ave., Chicago 22, Illinois
 Miss S. Pleskacz, 17574 Brush Ave, Detroit 3, Mich.
Mr. M. Sienka, 24 Herman St., South River, N. J.

Канада

Mr. U. Baranovich, 111 Lindsey Ave., Toronto, Ontario
 Mr. J. Babrowski, 1008 Dovercourt Rd, Toronto, Ontario, Canada.
 Miss M. Ignatau, 7808 Birnam St., Montreal, Quebec.

Ангельшчына

Mr. A. Laszuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6

Бельгія

Mr. M. Streczyn, Place Hoover 19, Louvain

Аўстралія

Mr. W. Akavity, 80 Tapleys Hill Rd., Royal Park, S. A.
Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood, Victoria
Mr. A. Vasilenko, 39 Edwin St., Croydon, New South Wales.

Адрэс рэдакцыі: „Беларуская Моладзь”, 401 Atlantic Ave., Brooklyn 17, N. Y.

Гадавая падпіска у ЗША й Канадзе — \$2. Грошовыя пераказы выстулаць на:
“BYELORUSSIAN YOUTH”

Text in English and Byelorussian. Four times a year. Supplements issued irregularly.
Byelorussian Youth Association of America, 401 Atlantic Ave., Brooklyn 17, N. Y.

БЕЛАРУСКАЯ МОЛАДЗЬ

Квартальны часопіс беларускага маладога пакалення ў Амэрыцы

Выдае: Згуртаванье Беларуское Моладзі ў Амэрыцы

Рэдагуе: Калегія

Год. выд. IV.

КРАСАВІК—ЧЫРВЕНЬ 1962 г.

№ 14

IMPORTANT EVENTS**Three cheers for jazz fans in Tbilisi**

“The crowd of 8,000 at Benny Goodman’s concert in Tbilisi (Soviet Georgia) hooted and whistled, when the vocalist Joya Sherrill sang the song “Katiusha” in Russian. By questioning a number of people in the audience, the American reporters have determined, that the outburst reflected a dislike of Miss Sherrill’s singing *in Russian in Georgia*.

Tbilisi, June 9, 1962, — “The New York Times”

Yes, Georgians, Byelorussians and all other non-Russian peoples of the Soviet Union resent having foreign Russian songs and Russian culture forced on them day in and day out, — at the price of neglecting their own languages and cultures.

They resent even more, when this is done by visiting Americans, who by all rules of common sense shold be their allies in their fight against the constant tide of russification. “The idea of a world based on *diversity, self-determination and freedom*... is the kind of world to which we Americans, as a nation, are committed by the principles on which this republic was formed”. — said President Kennedy (on March 23, 1962).

Americans singing a Soviet Russian song in the Georgian capital — is this an accident, ignorance, or an intentional act? Any American cultural exchange mission abroad represents America and its people and thus cannot permit mistakes of this sort.

Yet an important national institution — “Voice of America” is consciously following the same mistaken path by broadcasting to Byelorussians in the foreign Russian language. This is welcomed by Russians, but certainly does not agree with our national principles. We have read about the reaction to such imported russification in Georgia and we are concerned that ignoring the Byelorussian language by “Voice of America” may lead to the same reaction in Byelorussia.

Miss Sherrill understood the Georgians’ resentment perfectly, when she said: “My purpose is to entertain, *not to push Russian*”. The purpose of our national institutions, such as “Voice of America” is to propagate the ideas of freedom and democracy, and *not to push Russian interests*.

CLEVELAND AS DESCRIBED BY SOVIET PRESS.

One of the unchanging rules of the Soviet journalism is to present a distorted picture of the United States. The worse the Soviet economic difficulties, the greater is this distortion. A recent example of this journalistic technique was a series of anti-American articles, designed to prepare the Soviet citizens psychologically for the 30% price rise on meat and dairy products.

To what extent the misinformation about America is being blown up, one could clearly judge from the following article, printed in boldface type in the Soviet Byelorussian newspaper for young people. *Cyrvonaja Zmienia* ("Red Generation") of March 28, 1962:

"20.000 hungry children in Cleveland. In the American city of Cleveland, 20,000 children every morning go to school without breakfast. This happens not in a distressed area, but in a city, whose economy is relatively balanced. The city welfare agencies, which supply breakfasts for the children of the unemployed, have curtailed their assistance.

The United States government has to deal with the problem of starvation very often. The President receives daily thousands of letters, requesting immediate help for hungry children. In the state of Ohio alone, requests of 400,000 people were left unanswered".

It should be pointed out, that this kind of nonsense cannot be found in "Pravda", or "Izvestia", which are widely read abroad. It is printed in the press of the Union republics, particularly in non-Russian languages. In order to correct this distorted picture and to convey the truth about the American way of life, our national Information Agency should concentrate its efforts on the non-Russian republics of the Soviet Union, broadcasting to them in their own languages. In particular, "Voice of America" programs should be beamed to Soviet Byelorussia in Byelorussian.

НОВЫЯ КНИГІ

Ramsey, R. E. FLAGS OF THE CAPTIVE NATIONS. Denver, Colorado, 1962. 16 бач. Цана— 25 цэнтаў (5 экзэмпляраў за 1 далляр).

Аўтар, актыўны дзеяч Амерыканскага Легіёну, у невялікай брашуры здолеў падаць асноўныя ведамкі аб народах паняволеных камуністычнай Расеяй, і далучыў нацыянальныя съягі гэтых народоў (у колерах).

У прадмове аўтар заклікае іншыя амерыканскія арганізацыі, як прыкл. Ветэранаў Замежных Войнаў, Амерыканскіх Скаўтаў ды інш. браць пры-

клад з Амерыканскага Легіёну ѹ аддаваць пашану съягом паняволеных Москвою народаў на розных урачыстасцях. У канцы публікацыі падаецца тэкст кангрэсавае разалюцыі аб Тыдні Паняволеных Народаў.

Кажны Беларус павінен набыць гэту брашуру!

Адрыс выдавецства:

R. E. RAMSEY,
P. O. Box 3772, Chaffee Station.
Denver 21, Colorado.

ЧАСАПІСЬМЕНСТВА

Беларуская Думка (грамадзка-літаратурны часапіс) № 3, 1961 г.

Стэпан Жэнэцкі

ХВЕДЗЬКАВА ДУДКА

(Павяданыне былога палоненіка)

Ілюстр. Ст. Тамары

На новай „Арбайтскомандзе”, у найбагатшага на ўсю Баварью гараднічага кветак, Сэйшаба ў Нюрнберзе, куды міне пераслалі па дзесяцімесячнай працы ў „бавара” ў вадным сяле недалёка Вюртэмбургу, я заспей дзвеятнанцаў маладых дзяцюкоў— палоненых Беларусаў.

Я ўпяршыню ў сваім жыццю сустрэў Беларусаў, і гэта зьдзяяла на

Ад Рэдакцыі: У мове перакладніка гэтага артыкулу (з украінскае мовы) ёсьць некаторыя слова й формы, якія дагэтуль рэдка ужываюцца ў мове беларускага друку. У некаторых выпадках гэтыя моўныя асаблівасці выяўляюцца ў вынасках.

міне досьць вялікае даймо: дык, вось жа гэта нашы найбліжшыя, запрайдныя а не хвалышывыя браты Беларусы, — думаў я, гледзячы на гэтых высокіх, русых малайцоў, што абступілі міне навокал і шчыра да міне ўсьміхаліся, — якім доля наканавала блізу такую самую гісторыю, як нам, Украінцам, тых самых адвечных варагоў, і тое самае, хоць няшчаснае а трагічнае, але заўзятае а гэроічнае змаганье зь імі...

Усі мае новыя сяброве нядолі былі вельмі мілыя дзяцюкоў, і я ад першага дня зжыўся зь імі, як із роднымі братамі. За ўесь час нашае супольнае паўгодніе працы ў гараднічага, я ня меў зь імі на'т найменшае сипярэчкі.

Я вельмі ўпадабаў мову беларускую. Яна якаясь такая мяккая, такая ціхая а лагодная, бы шум чароту на супакойных водах, такім сонечным адварчоркам, калі ледзь - ледзь ветрык павявае...

А як чудоўна гэтыя дзяцюкі пляялі свае народныя песні беларускія: у іх толькі харашыні, тугі а кунежнасьці... я іх ніколі не забудуся!

А найбольш з памеж усіх тых Беларусаў прыпаў імне да сэрца Хведзька. Гэта быў вельмі сымпатычны а вельмі здольны дзяцюк. Ён таксама найляпей зь іх пляяў — меў вельмі моцны, чисты, высокі тэнор, каторым хораша пачынаў — і ўмеў найбалей песніяў. У тых песніях ён выпляваў сваё собскае каханье і сваю собскую тугу, бо ён — як павядаў — дома пакінуў маладзенъку, ледзь семнансці-годнюю жонку, зь якой кагадзе быў пабраўшыся, тыдзень пажыў зь ёю і мусіў пакідаць, — ісьці на вайну...

Відаць, Хведзька граў таксама на вельмі пашыраным у Беларусі струмэнце — дудцы, бо не аднойчы бывала, пляець-пляець якуюсь песню, адлі стане склаўшы руکі, бы дзяржжаў струмэнт перад вуснамі, дый кажа: — Эх, сябровкі, як бы імне так дудка! Вось тады я запяяў бы ды заграў бы...

Аднаго дня знайшоў Хведзька кавалак сухое бярэзіны, прывалок да бараку і сказаў сваім мілым голасам: — Ну, сяброве, спрабую я сам себе выстругаць дудку... І ён пачаў стругаць.

Што Хведзька надта любіў дудкі а мастацтва наагул, можна было зараз пазнаць із таго, як горача ён узяўся да работы і зь якой абручнасцяй¹⁾ аддаўся тэй дудцы, пасвячаючы ёй

увесь свой вольны час, каторага ў нас, нявольнікаў, было надта маля.

Нараніцы мы ўставалі а 6-ай гадзіне, за гадзіну мелі памыцца, агледзіцца ў бараку, прынесці сабе ежу, пад'есці, памыць судзьдзё, каб а 7-ай гадзіне быць гатовым выйсьці на работу. Хведзька, адгэнуль, як пачаў стругаць дудку, усе ўставаў гадзіну раней і зараз браўся за струганьне. У палудзень ён ніколі цяпер ня клаўся ані на часіну супачыць, як гэта ўсі мы рабілі, і як рабіў і ён уперад. Таксама прослье работы, каторую мы канчалі разам із нямецкімі работнікамі а 5-ай гадзіне, як толькі павячэралі, дык усі мы, звычайна ізноў клаліся на колькі часінаў супачыць па колькі гадзінны базульнінай работе на нагах, а Хведзька толькі памыў судзьдзё, зараз сядаваў і стругаў сваю дудку.

Не аднойчы пачнуць дзяцюкі пляяць, гукаюць Хведзьку: — Хадзі, Хведзька, пачнеш... — Няхай дудку выстругаю.

Гукаюць да якое гульні, а ён: — Няхай дудку выстругаю...

Гукаюць да шкеляў²⁾: — Няхай дудку выстругаю...

Хтось можа падумаць: альбо так шмат работы пры струганьню дудкі? Астругаў аськёпак, выкруціў дзіру ў сярэдзіне, павыкручаваў дзіркі на голасы, і дудка гатова.

Так яно адно здаецца, бо запраўды Хведзька меў вельмі шмат работы калі яе. Калі-б ён меў зразу³⁾ дудкі, дык было б лёгка: прымераў бы велічыню, адцеміў, ідзе маюць быць галасавыя дзіркі, пакруціў і — дудка гатова.

Але Хведзька зразы ня меў а ўсё рабіў „на вока” або наўманы. Яшчэ зь велічынёю дудкі, з абструганьнем

¹⁾ — ахварнасцяй.

²⁾ да жартай. ³⁾ пробка.

яе хормы а выкрученням дзіры ў сярэдзіне, ня было цяжка, бо гэта ўсё ня мае ўплыву на голас снадзі. Найцяжэй было з галасавымі дзіркамі. Прайда, Хведзька добра ведаў, колькі іх мае быць а йдзе яны маюць быць, толькі ня ведаў воддалі іх аднае ад аднае. Над гэтымі галасавымі дзіркамі Хведзька найболыш намучыўся: выстругае адну дудку, выкруце дзіру ў сярэдзіне, павыкручаваў галасавыя дзіркі і, здавалася б, дудка гатова. Калі ж возьме ёй спрабуе на ёй заграць — голасы ня годзяцца: за высокія. Кідае Хведзька дудку ды стругае другую. Калі другая ўжо гатова — спрабуе граць: голасы за нізкія. Кідае гэтую і стругае іншую...

Гэтак стругаў ён штосьці пяць дудак і аж наапошку шостая ці сёмая ўдалася. Ну, і колькі ж радасці, колькі пацехі дала гэтая ўдалая дудка Хведзьку. Ён так усьцешыўся зь яе, бы з найлепшага падарку. У тую часіну, як яна яму добра заграла, Хведзька забыўся на ўсё на съвеце. Я яшчэ ніколі і ў нікога ня бачыў такіх звязаў, радасцяй аччу, як у Хведзькі ў тым часе, як ён сказаў нам аднае нядзельнае раніцы: — „Сяброве, наапошку маю ўжо дудку! Паслухайце!” Ён прытуліў яе да вуснаў і пачаў граць.

Я ўжо чуваў ігру шмат музыкаў, такіх, што з нотаў вучыліся, такіх, што вучыліся „самы перараз сібе”; бачыў і чуў селавых музыкаў і вялікія месцкія аркестры; чуў розных солістых на розных снадзях у Краю і па вялікіх местах у Нямеччыне, ідзе музычная культура досыць высокая; дый сам таксама быў калісь сябрам вялікае, з 24-х снадзяў духовае аркестры, што адзяржала першую надгароду на першым украінскім музычкім фэстывалю ў Львове 1933 г., але чагося такога, як ігра Хведзька на

дудцы, я яшчэ ніколі ня чуў.

Ігра Хведзька была вельмі высокім мастацтвам. Ён укладаў у яе ўсю артыстычную душу а ўменьне, ўсю сваю асабістую тугу і ўсю харашыню народнае песні беларускія. Найлепей хіба выкажу сваё зьдзіўленыне а захапленыне гэтай ігрою, калі скажу, што, пачуўши яе, я зарэагаваў найпрыраднейшым способам: першы раз у сваім вырослым жыццю... развязві рот із дзіва.

Магчыма, што Хведзька ігра дзеля таго так надта падзеяла на міне, што я ўпяршыню пачуў ігру на дудцы, каторай голас імне вельмі спадабаўся. Але ігра Хведзька таксама зачаравала іншых сяброў — Беларусаў, што ўжо неаднойчы чулі ігру на дудцы. Яны таксама ўсі слухалі, бышлось надзвычайнае. А калі Хведзька перастаў граць і залятуцельні ачыма глядзеў нейдзе ў далечынню, пачуліся іхныя голасы:

— Ну, і заграў жа ты, Хведзька!...

— Гэткае ігры я яшчэ зроду ня чуў!...

— І нявісны старац харашэй не заиграе...

Адгэнуль пачаліся штодзеннія Хведзьковы концэрты. Як толькі, бывала, ён нараніцы ўстане або сконча работу, дык зараз бярэць дудку і грае. А мы ўсі слухаем. Калі-ж, бывала, прослье работы або ў нядзелю, або ў съвята, возьме Хведзька сваю дудку і выйдзе вонкі ды заграе, тады нямчура сотнямі зъягаетца із суседніх хатаў і гадзінамі слухаюць ігру ягоную.

За тулю сваю дудку або праўдзівей за ігру на дудцы, Хведзька пацярпеў вельмі.

А было гэтак: Аднойчы прышоў да нас собснік гароду і сказаў, каб мы

(Працяг на бач. 13)

ГОРАД МІНУЛАЕ СЛАВЫ

(На 1100-гадовы юбілей Полацку)

Сёлета нашаму старадаўнаму гораду Полацку спаўніеца тысяча сто год. Век гэты да пэўнай меры ўмоўны, бо тысяча сто год таму пра Полацак успамінаеца ў летапісе, а існаваў-жа ён і да гэнага ўспаміну — тады, як яшчэ пісаных дакумэнтаў людзі па сабе не пакідалі.

Так, як Немцы шануюць свой Аахэн — сярэднявечную сталіцу Каралія Вялікага, як Палякі з уздымам ставяцца да свайго каралеўскага Кракава, так мы Беларусы, павінны шанаваць свой Полацак — калыску нашае дзяржаваў-насціл культуры.

Ужо на пачатку гэтага тысячагодзьдзя крывіцкі Полацак быў шырака ведамы як беларускі палітычны цэнтар, у якім панаваў парламентарны вечавы лад, дзе красавала грамадзкае жыццё ў культуре. „Ставусны розгалас, — пішацца ў ваднай із гісторычных кніжак мінулага стагодзьдзя, — усюды распаўсюдзіў славу пра наддзвінскія гарады Полацак і Віцебск, багатыя заморскімі таварамі, дужыя любасцю ды адданасцю грамадзянаў сваім радавым князём, што верна перахавалі свою веру, звычай, прывычки”.

Пра полацкіх князёў — Рагвалодавічаў шмат піша паэма „Слова аб полку Ігаравым”. Тут успамінаеца ѹ харобры Брачыслаў ды вельмі часта мудрасць і энэргія геніяльнага князя Усяслава Чарадзея:

Усяслав князь людзям суд судзіў,
Гарадамі князёў надзяляў,
А сам поначы, съвету на зьдзіў,
Ваўкалакам ці воўкам гуляў.

У пару свае найбольшое магутнасці ўлада Полацку сягала пад Вялікі Ноўгарад на поўначы, да Смаленску на ўсходзе, блізу да Кіева на паў-

дні, ды да цяперашняга Падляшша на паўдзённым заходзе. У назовах сучасных гарадоў Браслаў і Барысава дагэтуль засталася памятка па князёх полацкіх — Брачыславу і Барысу, сыну Усяслава Чарадзея.

Ведама, што ўжо ў 1005 г. Полацак быў сядзібаю епіскапа і цэнтрам рэлігійнага жыцця. Тут жыла і працавала вялікая прасьеветніца Беларусі, сув. Аўфрасіння — унучка Усяслава.

Высока развіты палітычны лад ды культура Полацкага княства ляглі ў вяснову дзяржаўнае традыцыі Вялікага Княства Літоўскага, якое пераняло ролю беларускага палітычнага цэнтра ў 13-тым стагодзьдзі. Сама спачатная Літва князя Міндоўга (1239-1263) з цэнтрам у Наваградку належыла раней да княства Полацкага. На аснове мовы паўдзённае Полаччыны (Лепель, Дрыса, Сянно, Браслаў) паўстала стара-беларуская літаратурная мова — дзяржаўная мова Вялікага Княства Літоўскага. Місцовые права і законы з канстытуцыі княства Полацкага былі ўпісаныя ў Літоўскі Статут...

У Вялікім Княсьціве Літоўскім Полацак і далей заставаўся важным культурным цэнтрам. Гэта ён даў беларускаму народу славінага гуманістага і першадрукара Пранціша Скарыну, які ў 1517 годзе друкуе першую беларускую кнігу — Біблію. Скарына быў нястомным пашыральнікам асьветы і науки сярод народа ў роднай мове, каб зрабіць іх даступнімі „людзям простым, паспалітым”. Ягоныя прадмовы да кнігай Бібліі застаюцца ўзорамі філязофічна-пэдагагічнай літаратуры таго часу. Ягонімі сълядамі пайшоў пасля вялікі беларускі патрыёт і прасьеветнік народу —

Васіль Цяпінскі, што жыў і працаваў ля Чашнікаў у Полаччыне. Ведамы пэдагог і паэта Сымон Полацкі, выезміграваўшы ў 1663 годзе ў Москву, стаўся там арганізаторам школьніцтва і асьветы. Ён заснаваў вершаваную паэзію ў Расеі, выкладаў на першай вышэйшай школе ў Москве ды ўзгадаўваў царскіх сыноў.

У 16-тым стагодзьдзі Полацак меў больш за 100,000 жыхароў і быў на той час адным з найбольшых і найбагацейшых цэнтраў Эўропы. Ад 1498 г. полацкія мяшчане карысталіся Магдэбурскім правам, г. зн. выбіралі свой собскі самаўрад, а іхны горад быў асобнай адміністрацыйнай адзінкай у Вялікім Княсьціве Літоўскім.

Не абмінулі Полацак зацяжныя войны з Москвою, ды звязаныя зь імі зынішчэнні, пажары і рабункі... Гісторык Бэз-Карпіловіч падаваў у 1855 г.: „Пішуць, што па здабыцьці Полацку (у 1562 г.) цар Іван адаслаў у Расею палонных да 50 тысяч чалавек. Царскі скарб — собства багатых дваранаў, купцоў, золата, срэбра, адаслалі ў Москву. Пераможцы змушалі Жыдоў хрысьціцца, непаслушчыя зганялі на Дзівіну або на Валовае возерца, дзе, абsecшы вакол іх лёд, тапілі... У 1566 г. чума ці пошасць вынішчылі шмат людзей. Ад яе ў Полацку памёр архіепіскап

Вітаэм Полю й Каствуя Мірановічаў з нараджэннем сына Янкі. Хай-жа расце сынок бацьком на пачеху а грамадзе на карысць!

Вітаэм сяброўку Ларысу Канарчук з заканчэннем мэрылендзкага настаўніцкага каледжу, і сябру Г. Пятроўскага з заканчэннем настаўніцкага каледжу у Освэго (штат Нью-Ёрк). Жадаем ім шмат удачаў у далейшай працы!

Герб Полацку

Трыфон; застаўшыся без святароў, цэрквы стаялі без багаслужбаў. Рәсейцы валодалі Полацкам ад 1563 да 1579 году...

... У 1772 г., 28 травеня, Полацкае ваяводзтва было далучанае да Расеі, пераймененае ў правінцыю, ды ўвайшло ў склад Пскоўскае губэрні... Па вайне 1812 г. жыхарства гораду зменшилася да таго, што паводле падліку 1817 г. у ім было... 3,340 чалавек”.

Сяньня ў Полацку каля 40 тыс. жыхароў. Зь іх шмат хто пэўна ѹ ня ведае славіна мінушчыны свайго роднага гораду — ягонае багатое беларускае традыціі. Гэтая традыція съведама заціраецца ды замоўчваецца акупантам. І толькі тады, як запануе ў Беларусі свобода, наш народ будзе магчы належна ўшанаваць свой старадаўны Полацак — калыску свае гісторыі.

СПАЧУВАНЬІ

Рэдакцыя „БМ” і сябры ЗБМА выказваюць глыбокое спачуванье сябру Нікодыму Жызынеўскаму з прычыны съмерці бацькі.

Выказываем глыбокое спачуванье В. Пав. Айцу дзіякану С. Каўшу ѹ сям'і з прычыны трагічнае съмерці сына.

Рэдакцыя „БМ”.

BYELORUSSIA DURING WORLD WAR II

On Sept. 1, 1939, the short period of peace in Europe has ended. Hitler's Germany attacked Poland and found itself at war also with England and France.

As Hitler's "ally" against Poland, the Soviet Union occupied the Western Byelorussian territories and, without asking the local population, incorporated them into the Byelorussian Soviet Socialist Republic (BSSR). The Soviet "liberation" of this area brought to its inhabitants foretaste of the Soviet reality: exploitation of farmers and workers, the everpresent fear of deportation, the brutal attacks against the Byelorussian people and their tradition. During 1940 and in the first half of 1941 nearly half a million people were deported from Western Byelorussia. In order to get a foothold and military bases in the Baltic state of Lithuania, the Soviet have *ceded* to Lithuania the Byelorussian city of Vilna — without asking, of course, its "liberated" population.

In the meantime, however, Soviet military movements and preparations were showing only too clearly the tension between the two "allied" dictatorships — Hitler's Germany and Soviet Russia. It was expected, that this tension would soon come to a breakpoint — to a larger conflict, which may change the state of affairs and possibly bring freedom to the Byelorussian people.

The German - Russian conflict

On June 22, 1941, the clouds broke suddenly. Hitler's armies attacked the Soviet empire and within a short time occupied most of Byelorussia. The population greeted the expulsion of Bolsheviks with enthusiasm, convinced that a greater evil than the Soviet regime could not possibly exist. At this time the Germans have not made clear yet their policy concerning Byelorussia. However, whatever the German intents may had been, the Byelorussian people began rebuilding the country, impoverished by Soviet misrule, and proceeded to organize political and cultural work on a broad basis in order to build a foundation for the future independent Byelorussia.

Conditioned as they were to work for the Byelorussian national cause under the Polish and Soviet oppression, now — in this period of chaos and disorder, the Byelorussian patriots could carry on this work without much difficulty. The first Byelorussian emigrants returned from Western Europe, hoping that they might be useful to their country at this exciting moment. Soon the national movement was gaining in strength. The Byelorussian people liquidated the remnants of the Soviet and Polish occupation regime and created the basis for a new social order, designed to serve Byelorussians as masters of their own house. At this time the German

military goverment attended to the military matters mostly and seemed content to leave the Byelorussian population alone.

However, this attitude changed with the arrival of the Nazi civilian administration, which did have definite plane for Byelorussia: to make it a German colony. Byelorussians were taken to Germany for slave labor, to which they would be hopelessly condemned in the event of a German victory. Obviously the Nazis were opposed to the Byelorussian national movement. Soon all authority, taken over by Byelorussians, was seized by the Nazis. Shootings, arrests and destruction of Byelorussian organizations began. True to the motto "Divide and rule", the Nazis cleverly used the remnants of the Polish and Soviet officialdom to destroy and sabotage the Byelorussian movement. These foreign elements, imported to Byelorussia before the war, were employed as interpreters, clerks, policeman, etc. Trying to ingratiate themselves with Germans, they handed over hundreds of active Byelorussians to the Nazis as alleged "Communist sympathizers".

Moreover, the Nazis showed no regard for the unity of the Byelorussian territory: the district of Vilna was attached to Lithuania, the Bielastok region was made a part of Germany itself, Western Palešsia and Homiel region were attached to the Ukraine. In the front zone of Eastern Byelorussia the military authorities carried on an eager anti-Byelorussian policy, using anti-Communist Russians. Here the Byelorussian press was prohibited and school instruction was given only in Russian.

There remained no longer any illusion about Hitler's Germany. The main task of the patriots now became the preservation of the Byelorussian people from destruction and the prevention of Russian and Polish provocations. Cultural work also had to be carried on in order to create a body of active fighters, to enlighten the people, and to strengthen their spirit. At the same time an illegal fight was waged against both Germans and Communists. Illegal newspapers and pamphlets were issued, units of Byelorussian guerrillas were formed in the woods. One of the leaders of this underground was *Rev. V. Hadleŭski*, who urged his contrymen to defend themselves against the German policy of destruction. In 1942 he was arrested by Gestapo and shot.

Between Hammer and Anvil

As the Red Army retreated from Byelorussia in 1944, a number of Communist officials and Red Army officers (mostly Russians by nationality) remained hidden in the woods. In the first year of German occupation these units were not very active. Only in 1942 Moscow decided to reinforce them with regular army and paratroop units, and use these Red "partisans" to paralyze the German transportation system, as well as for physical destruction of Byelorussians — now free of Soviet rule. The partisans actually concentrated on

Rev. V. Hadleuski

entire village. These brutal acts were committed under the pretext of fighting partisans in order to exterminate the Byelorussian population and to make the area fit for German colonization. The Soviet partisans often provoked "incidents" (by shooting one or two German soldiers near the village) in order to destroy the hostile Byelorussian population by German hands. Besides, survivors of German massacres and intimidated farmers in other villages would inevitably flee to the woods and swell the ranks of Soviet partisans.

The life in many a Byelorussian village became a nightmare.. At night it was the Russian robber, who took their last food (partisans lived "off the land"), and during the day it was his German counterpart, who took, what remained, or brought death and destruction. Unfortunately, the tragedy of Byelorussia between the Nazi hammer and the Soviet anvil, and its many Lidices¹⁾ is still virtually unknown to the world.

German concessions

Only at the end of 1943 — far too late — did the Germans change some of their tactics. They appealed to the Byelorussian population to take up the fight against the partisans and allowed the protection of villages by Byelorussian "home-guard" units. These units protected the farmer from Communist and German arbitrariness and were developing a disciplined cadre, which, at the right moment, could have become the framework of a Byelorussian national army.

As the German war fortunes at the Eastern front grew steadily worse, they were forced to yield more concessions: recognition of

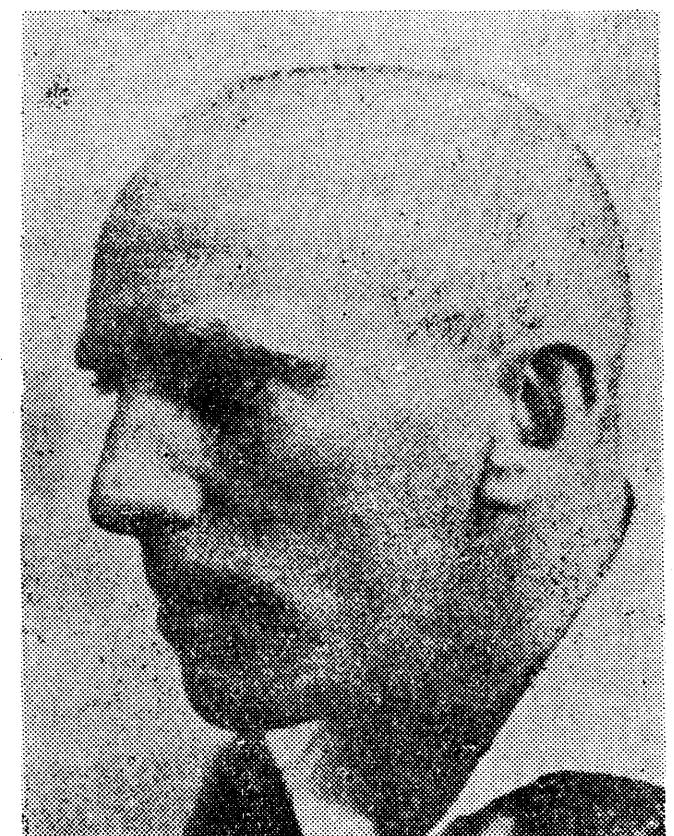
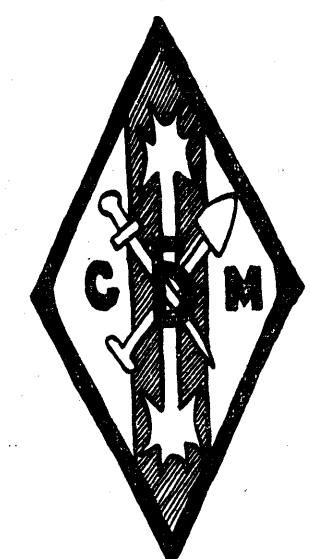
¹⁾ Lidice was a village in Czechoslovakia, completely destroyed by Germans in 1943 for harboring Czech underground fighters. It became a symbol of Nazi barbarism.

Byelorussian as the official language — alongside with German, partial Byelorussian administration in some districts, Byelorussian civil courts, Byelorussian school and youth organizations. The management of these institutions was entrusted to the *Byelorussian Central Council* under the leadership of R. Astroŭski.

In March, 1944, as the total breakdown of the German Eastern front was imminent, the Byelorussian Central Council was allowed to form Byelorussian military units on a larger scale. A mobilization of several year groups was announced for the purpose of fighting partisans, and within two weeks 55 battalions of the "Byelorussian Defense Force" (Bielaruskaja Krajovaja Abarona — BKA) were formed — despite intimidation and sabotage by the Communists. Such complete success of the mobilization came as a surprise to the Germans.

They were afraid of this display of national solidarity, which could be easily directed also against them. In spite of given promises, the German command hesitated to arm the BKA and only after the threat of disbanding the units, some light arms and ammunition were supplied — of various European makes and of ancient vintage.

Today, after 18 years of renewed Bolshevik rule and seeing no end to the privations and oppression, the Byelorussian people begin to recall the days of BKA and realize that only their own national solidarity and their own fighting force will eventually bring them freedom. In order to suppress such thoughts and intimidate the restless population, the Bolshevik regime in Byelorussia is now, after 18 years, staging public "trials" of the former members of BKA, and slandering its memory in the press. It is significant, that one of the newspapers — "Litaratura i Mastactva" brings up the matter of BKA "in order to educate

Playwright F. Alachnovič
murdered by Communists in 1944Emblem of SBM, a wartime
Byelorussian youth organization

the young people, who may not remember the Hitlerite occupation...". In other words: after 18 years the memory of the BKA remains strong and is being relayed to the younger generation.

THE SECOND ALL - BYELORUSSIAN CONGRESS

In the summer of 1944, the Second All-Byelorussian Congress convened in the capital city of Miensk. The 1023 delegates to the Congress represented all regions of the country — those under German occupation, as well as those occupied by the Communists. In spite of German warnings, the Congress reaffirmed the desire of Byelorussian people for complete political independence, as it was stated by the All-Byelorussian Congress on March 25, 1918. The delegates declared unanimously, that the Byelorussian people would never acknowledge the form of Soviet Socialist Republic, forced upon it. Moreover, it was decided to inform the nations of the world that the voice of the Soviet Union has no legal validity in Byelorussian affairs, and that all treaties, that would be concluded with the Soviet Union, Poland, and other states, as far as they would deal with Byelorussian affairs, would not be considered valid.

* * *

The battalions of BKA could not hope to wage a successful fight against the tens of Red Army divisions. A part of this force retreated westward with the Germans, but many remained in Byelorussia to fight on against the Communists. The Byelorussian units in Germany refused to fight against the Western Allies, and only after much resistance the German command allowed to reorganize them into a special division. As the American Third Army drove into Bavaria in the spring of 1945, this division disobeyed the orders of its German command to retreat further east into Austria, broke through German lines and surrendered to the Americans²⁾.

During the three years of the war upheaval, the Byelorussian patriots have done everything they could to advance the cause of freedom of their people in their own country. They had to fight against overwhelming odds — against the two most powerful dictatorships of this country, each trying to impose its own crude colonial system, each bent on virtual physical destruction of the Byelorussian people.

Even though the peace of 1945 did not bring the Byelorussians the desired freedom, the national movement emerged from the war stronger than before. Even the limited freedom of action, possible under the chaotic war conditions, has replenished the ranks of the patriots with thousands of new fighters and has rejuvenated the movement.

²⁾ The difficult Odyssey of the retreating Byelorussian units in 1944-45 is described in the recently published book "Zmahanryja Darohi" by K. Akula.

The Soviet occupation regime, quite aware of the resurgence of the Byelorussian nationalism, felt compelled to make some important concessions: the BSSR was allowed certain symbols of sovereignty and in 1945 it became a charter member of the United Nations.

The war and the renewed Soviet occupation forced many Byelorussians to leave their homeland and to resettle in the democratic countries of the West. Today, as citizens of these countries, they are doing their best to make the free world aware of the plight of the Byelorussian people behind the Iron Curtain and of their struggle for freedom and independence.

Ličvin.

ХВЕДЗЬКАВА ДУДКА

ад заўтра галоць самахоць, прослье работы, па 5-ай гадзіне палоць якіясь там кветкі, бо яны вельмі зара́сълі травою, каторая іх можа заглушиць. За гэта ён будзе нам плаціць асобна, як падарак, па 5 марак ад ляхі.

Як собсынік вышаў з бараку, мы зрабілі невялічкую нараду, што рабіць? Ісьці на ту ю „самахвотную” работу, ці на ѹсьці? Заплата на ю вельмі нас надзіла, бо што маглі за гэтых нявольніцкія грошы купіць? Іх трэба было наўперед нейдзе ў нейкім банку адмяніць на грошы звычайнія і адно тады можна было патай ад нашых вартайнікоў, вельмі нягодных маладых СС-аў, купіць пляшку садо́вае вады або пляшку піва. Адныя раздзілі ѹсьці, каб не квяліць⁴⁾ вартайнікоў, другія ізноў былі за тое, каб на ѹсьці; няхай будзе, што будзе.

Я да тae нарады не мяшайся, бо быў толькі адзін Украінец, а іх дзевяцінцацёх, значыцца ў вялікай мянушыні, і быў у ўсім залежны ад іх: што яны пастановяць, тое будзе ѹімне правамочна. Яны, адылі, моўчыкам не пакінулі міне і таксама палыталіся, што я праз гэта думаю.

Я сказаў гэтак: мы нявольнікі і ні-

⁴⁾ дражніць.

чога самахоць на маём рабіць. Калі б ён, собсынік, сказаў, што мы мусім ісьці гэта рабіць, дык тады іншая справа — мусілі б ісьці. А самахоць на пойдзем. Усім мая думка спадабалася, і мы не пайшлі таго дня палоць.

Назаўтрае нараніцы ўляцеў, адмяніўшыся ад злосыці, собсынік, з крыкам а лаянкаю і, вылаяўшы нас „швайнамі” а „заўгундамі”, расказаў, што ад заўтра галоць мы маём ісьці палоць тыя кветкі, але ўжо дарма. Якга прослье работы, па 5-ай гадзіне, мы маём усі ѹсьці ад вызначанае работы да прымуснае.

Назаўтрае адна часыца нас, да каторае я належаў, зараз праста ад аднае работы пайшла да другое, а другая часыца, да каторае належаў Хведзька, забегла па сканчэнню вызначанае работы яшчэ да бараку, каб прагнаць першы голад кавалкам хлеба, а Хведзька, каб заграць — і тады думалі ѹсьці палоць лехі. Але на успелі яны яшчэ ўкусіць па разу хлеба, як да бараку ускочылі СС-ы, адзін з таўстымі кіям, а другі із штыхом у руцэ і пачалі ўсіх тых, што былі у бараку, біць. Ведама, што кожны, дастаўшы кіям ці дзяржаныям штыху, якія выскакаваў з бараку і бег да тae работы. Адно Хведзька, аддаўшыся ўсёй душою, як заўсёды, ігры на дудцы, сипярша не зацеміў, што

дзеецца ў бараку. Ажно як усі дзяцюкі былі ўжо вонках, а адзін вартаўнік вырваў у яго дудку з вуснаў і разьбіў яе на трэсачкі на галаве ягонай — адно тады Хведзька съцяміў праз што ходзе. Ён хацеў таксама выскачыць із бараку, але ўжо было позна: абодва вартаўнікі кінуліся на яго аднаго й началі біць. Адзін бікім па галаве і па чым лучыла, а другі калоў штыхом у съпіну. Білі, пакуль Хведзька не абамлеў і абамлелы паваліўся на зямлю.

Як мы прышлі ўвечары з работы, дык засыпелі Хведзьку яшчэ на мось-

це⁵) абамлелага ў крыві. Мы паднялі яго, паклалі на ложак, змылі кроў і пазавязавалі як умелі й чым маглі. Ночы ў яго быў вялікі пал, што часіны зрываўся ў крычаў: — Ідзе мая дудка... ідзе мая дудка...

Назаўтрае наранцы Хведзьку збраўлі. Куды яго павезылі — ня ведаю. Казалі, што да лячэльні. Што зь ім сталася — таксама ня ведаю, бо ён ужо да нас, на работу, не вярнуўся. Хіба тады памер небарака ад ранаў.

⁵⁾ на падлозе.

ХРОНИКА

НЬЮ-ЁРК

Дзень Маці. У нядзелю 13-га траўня жаноцкая сэкцыя БАЗА ў Нью-Ёрку адзначыла Дзень Маці. Аддзел ЗБМА браў удзел у святкаваньні: былі нарыхтаваныя краскі ўсім маткам, а танцевальны гуртк выступіў зъ „Лявоніхай” і „Мікітам” пад во-плескі здаволеных матак.

Зборкі ў ІВКА. У пятніцу 18-га траўня адбылася апошняя зборка гэтага сезона. І гэтым разам, так як і мінультымі гадамі, апошняя зборка адбылася на страсе вялікага будынку ІВКА пад бліскучымі зоркамі. Вечар выдаўся цёплы й гэтым памог прыемнаму заканчэнню сезона.

Ужо цэлы месяц вядзецца праца над рыхтаваньнем склепу ў Беларускім Грамадзкім Цэнтры ў Брукліне да грамадзкага карыстаньня. У праекце, між іншага, плянуецца святліца моладзі, школьні пакой і бібліятэка з чытальняй. Праца вядзецца саматугам ахвярнымі людзьмі, у тым ліку і сябрамі ЗБМА, і просіцца, каб як найбольш сяброў узяло ўдзел.

Танцевальны гуртк. Пасыль летняга перапынку пачнуцца ўздоўж про-

бы танцевальнага гуртка аддзелу. Каб пашырыць гурток і папоўніць яго новымі сіламі, усе ахвотныя запрашаныя прыходзіць на пробы танцаў.

У Вялікую Пятніцу перад праваслаўным Вялікаднем (27. 4. 1962) была наладжана адмысловая беларуская вялікодная радыё-програма на станцыі WPOW падчас польскіх праграм „Двух Эдвардаў”.

Програма была зробленая стараньнем сябру ЗБМА, Янкі Запрудніка і Міхася Казльякоўскага ды дзякуючы прыхільнасці да Беларусаў „Двух Эдвардаў”, за што ім належыцца падзяка.

САУТ-РЫВЭР—НЬЮ-БРАНСУІК

— 16-га красавіка танцевальны гуртк аддзелу ЗБМА выступаў на Фестывалі Народнага Мастацтва ў Нью-Ёрку з танцамі „Бульбай” і „Мяцеліцай”. Удзел бралі сяброўкі: Герда Кабушка, Аня Стома, Аліна Лосік, Аня Кажура, Аня Харавец, Алла Лосік, Натальля Хмялеўская, Таня Манькоўская. Акампанівалася сяброўка Галіна Орса.

— 12-га траўня выйшла замуж ся-

брóўка аддзелу Герда Кабушка (кіраўнічка аддзелу ў 1960-61 г.). Пасыль гучнага вясельля маладыя выехалі ў пашлюбнае падарожжа на Ніягару. Кіраўніцтва ѹ сябры аддзелу жадаюць шмат шчасця ѹ здароўя Гердзе — сяньня сп-ні Тот, і ейнаму мужу Ульяму.

— 17-га траўня ў Беларускім Грамадzkім Цэнтры ў Брукліне адбылася вечарына, ладжаная кіраўніцтвам аддзелу.

— Сёлета канчаюць сярэднюю школу наступныя сяброўкі аддзелу: Ганна Стома (New Brunswick High School) ды Іза Кабушка (Highland Park High School). Сяброўка Натальля Хмялеўская канчае сакратарскую школу Буд ў Нью-Ёрку. Сяброўка Ганна Стома атрымала ад штату Нью-Джэрзы стыпэндыю на 4 гады ў мясцовы Даглэс Каледж, а таксама сяброўскую картку ад Нацыянальнага Таварыства Гонару (National Honor Society), як адна з найлепшых вучаніцаў сярэдніх школы.

Пікнік. 1-га ліпеня аддзел БАЗА наладзіў з дапамогаю аддзела ЗБМА Саут-Рывэр — Нью-Брансуйку ў Нью-Ёрку традыцыйны ўжо пікнік. У праграме былі танцы, спорт ды розныя гульні, падрыхтаваныя сябрамі ЗБМА. Частка прыбылку ад пікніку была прызначана на наш часапіс.

КЛІУЛЕНД

— 15-га красавіка адбыліся перавыбары кіраўніцтва аддзелу ЗБМА. У новае кіраўніцтва ўвайшлі: Каастусь Калоша — кіраўнік, Мікола Стрэчын — заступнік кіраўніка, Сяргей Карніловіч — сакратар, Васіль Ягайдзік — скарбнік, Іра Каляда — культурна-асветны рэфэрэнт.

З справаздачы ўступаючага кіраўніцтва выявілася, што аддзел праца-

ваў ня дрэнна, асабліва на выдавецкай ніве. Найбольшыя даходы аддзелу — з друкарні.

Сяброўка Галіна Лук'янчык пераняла прадстаўніцтва часапісу „БМ” у Кліўлендзе.

— У Беларускім Доме адбыўся турнір білярду. З 18 удзельнікаў першае месца заняў Васіль Ягайдзік, другое — Лёля Міхальчык, трэйце — Міхася Яраховіч.

— З надыходам летняга сезона моладзь пачала больш займацца спортам. На пляцы ля Беларускага Дому адбываюцца гульні ў сетку. Мае пачацца турнір пінгпонгу й турнір шахмату.

— Аддзел ЗБМА канчальна выплаціў і перадаў на собскасць БАПЦаркве прыгожы камплект 8 панікадзілаў.

МОНТРЕАЛЬ

Сяброўка Маня Ігнатава паведамляе: танцевальная група рыхтуе Беларускую Суіту, якая мае быць вельмі багатая народным мастацтвам. Рыхтуюцца народныя танцы „Крыжачок”, ды „Бульба”, і беларуское вясельле на вёсцы. Таксама хор съпявае колыкі народных песень.

КНІГІ

All Nationalities Directory.
Edited by Th. Andrica and A. J. Suster.
Sponsored by The Cleveland Press and
Nationalities Services Center. Cleveland,
Ohio. 1961. p. 128.

“Complete roster of 2,000 organizations in Greater Cleveland belonging to 50 Nationality Groups”.

У даведніку пералічаныя таксама і арганізацыі беларускія, а ў суправаджальным календары пададзеныя важнейшыя даты нашае навейшае гісторыі: 25 Сакавіка ды Дзень Слуцкага Паўстаньня.

СТО ГАДОУ „МУЖЫЦКАЙ ПРАУДЗЕ”

„Мужыцкая Прауда” — рэвалюцыйная газета, выдаваная арганізатарам антымаскоўскага падстаньня на Беларусі Кастусем Каліноўскім у 1862-1863 гадох і патаёмна распаўсюджваная па цэлай Беларусі. Першы нумар газеты выйшаў у чырвені 1862 году. Усіх нумараў было выдадзена сем. Друкавалася газета лацінкай.

„Мужыцкая Прауда” была вельмі папулярнай газэтай, і некаторыя нумары выдаваліся паўторна. Яна зачлікала беларускі народ да падстаньня за сваю нацыянальную незалежнасць і сацыяльную справядлівасць. Падстаньне гэтае было ўзянятае ў 1863 годзе, але было здушанае маскоўскім войскам. Кастусь Каліноўскі, рэдактар газеты й правадыр падстаньня, быў павешаны ў Вільні ў сакавіку 1864 году. Але ягоныя рэвалюцыйна-вызвольныя заклікі нагэтулькі праўдзівыя, а сяньняшняя няволя Беларусі нагэтулькі падобная да тае, супраць якое змагаліся падстанцы Каліноўскага, што й цяпер „Мужыцкая Прауда” забароненая на Беларусі.

Савецкія гісторыкі пра газету гавораць і пішуць, але з мэтай хваліванья гісторычных фактаў, хаваючы поўны тэкст „Мужыцкае Прауды” ад народу. Сучасным бальшавіцкім панявольнікам Беларусі, як і колішнім царскім, страшныя гэткія слова „Мужыцкае Прауды”:

„У нас, Дзяцюкі, адно вучаць у школах, каб ты знаў чытаці памаскоў-

ску, а то для того, каб цябе зусім перарабілі на маскаля. Суды маскоўскія — гэта воўчая яма, дзе не разьбіраюць ці за табой прауда ці не, а скучуць як могуць. Бясьпечнасці пад маскалём ніякай няма, хто дужны, той і глуміць а войска то не для таго трymаюць, каб зберагаць кожнага ад злых людзей і ад глуму, а для таго, каб не пазволіць народу і застагнаць, калі пазнае сваю няволю, калі згледзіцца, што дзяруць зь яго над сілы. Урад маскоўскі як той ліхі пан, што пачуўшы ад камісара аж да цівuna пазваляе кожнаму народу глуміць, каб но як найболыш грошай у кішэнь яго дасталося. Урад маскоўскі, Дзяцюкі, ня так робіць як рабіці трэба; ня думae, каб палегчыць народу, а вымышляе адно спосабы, каб абадраці і заўсім людзей зглуміць”.

Сучасныя маскоўскія перахопнікі царскага панявольвання Беларусі баяцца заклікаў Кастуся Каліноўскага ў „Мужыцкай Праудзе”:

„Ад маскаля і паноў няма чаго спадзяваціся, бо яны ня вольнасці, а глуму і зыдзерства нашага хочуць. Але ня доўга яны нас будуць абдзіраці, бо мы пазналі, дзе сіла і прауда, і будзем ведаць, як рабіці трэба, каб дастаць зямлю і свабоду. Вазьмемся, Дзяцюкі, за руکі і дзяржэмся разам!”

Падпісаў Кастусь Каліноўскі сваю газету — „Яська гаспадар спад Вільні”.

РАССТРЭЛЫ БЕЛАРУСА У

Не замоўклі яшчэ стрэлы маскоўскіх катоў у Гомелі, Віцебску, Барысаве (працэсы 1961-га й пачатку 1962-га году), як у сакавіку Масква наладзіла новы „паказны працэс” у Баранавічах. Гэтым разам ахвярамі на судовай лаве былі чатыры беларускія жаўнеры: Калька, Караваевіч, Кухта й Сянькевіч.

Але ня гэтых жаўнероў старалася асудзіць акупацыйная са-

вецкая ўлада. Яны — гэта шыльда. Запраўднай мэтай маскоўскае рэжысуры працэсу было ачарніць беларускі нацыянальна-вызвольны рух. Нешкадуючы ні чорных хварбаў, ні лаянкі ў дачыненьні да нашага вызвольнага руху, арганізатары працэсу стараліся таксама й запалохаць беларускі народ, аслабіць волю да далейшага змагання.

Але ня ўлічылі чырвоныя судзьдзі таго, што кроў новых ахвяраў цэмэнтуе наш рух ды ўзмацняе рады барацьбітой за незалежнасць Беларусі.

БРАЗЫЛІЯ ЗАСТАЕЦЦА ЧЭМПІЕНАМ СВЕТУ У ФУТБОЛЕ.

У футбольным пяршынсьціве сьвету, якое адбылося ў чырвені ў паўдзённа-амерыканскай рэспубліцы Чылі, узяло ўдзел 16 камандаў: Бразылія, Чылі, Уругвай, Аргентына, Калёмбія, Мэксыка, Гішпанія, Італія, Швайцарыя, Ангельшчына, Зах. Нямеччына, Югаславія, Чэхаславаччына, Мадзяршчына, Баўгарыя й Савецкі Саюз.

Вылі зарганізаваныя 4 групы па 4 каманды. Пасля разыграння турніраў у кожнай групе, першыя дзівye каманды з кожнае групы выйшлі ў чверцьфінал.

Гульны чверцьфіналу:

Бразылія — Ангельшчына 3:1

Чылі — Сав. Саюз 2:1

Югаславія — Зах. Нямеччына 1:0

Чэхаславаччына — Мадзяршчына 1:0

У поўфінал ідуць Бразылія, Чылі, Югаславія й Чэхаславаччына.

Гульны поўфіналу:

Бразылія — Чылі 4:2

Чэхаславаччына — Югаславія 3:1

Фінал:

Бразылія — Чэхаславаччына 3:1.

ПАВЕДАМЛЕНИЕ

Беларусам — жаўнерам усіх арміяў вольнага съвету „БМ” высылаецца бясплатна.

ЗАГАДКІ

пра бацькоў і сыноў:

1. Два бацькі надарылі сыноў грашыма. Адзін даў свайму сыну 150 даляраў, а другі свайму — 100 даляраў. Выйшла аднак, што капітал абедвух сыноў разам павялічыўся толькі на 150 даляраў. Чым гэта выясняніць?

2. Васеннаццаць гадоў таму бацька быў утрай старэйшы за свайго сына — а сяньня яму толькі ўдвай больш гадоў, чымся сыну. Ці гэта магчыма? Няўжо сын барджэй старэцца за бацьку? Колькі ім цяпер гадоў?

ГУМАР ХВАЛЬКО

— Чуў, як я ўчора съпяваў? Голос проста не змяшчаўся ў залі.

— Ня чуў, а бачыў.

— Што бачыў;

— Бачыў, як людзі выходзілі, каб уступіць твайму голасу месца.

Рэдкалегія: В. Кіпель, В. Станкевіч (гал. кіраунік ЗВМА), Я. Запруднік, Ю. Станкевіч; **Карэспандэнты:** Ул. Дунец, Н. Жызынеўскі; **Адміністратар:** Ю. Станкевіч; **Тэхнічны рэдактар:** В. Мельяновіч.

